

EKRAN KULLANIMINA YÖNELİK ANNE BABALIK YAKLAŞIMLARI ÖLÇEĞİNİN TÜRKİYE ÖRNEKLEMİNE UYARLAMA ÇALIŞMASI

Sezin Andiç

Ayşegül Durak Batıgün

¹Dr. Öğretim Üyesi, Antalya Bilim Üniversitesi, sezin.andic(at)antalya.edu.tr, ORCID: 0000-0002-5144-0685

²Prof. Dr. Ayşegül Durak Batıgün, Ankara Üniversitesi, batigun(at)ankara.edu.tr, ORCID: 0000-0002-8278-6419

Andiç, Sezin ve Durak Batıgün, Ayşegül. "Ekran Kullanımına Yönelik Anne Babalık Yaklaşımları Ölçeğinin Türkiye Örneğine Uyarlama Çalışması". ulakbilge, 78 (2022 Kasım): s. 1085-1102. doi: 10.7816/ulakbilge-10-78-01

Öz

Ekran kullanımının çocuklar ve ergen bireyler arasında yaygınlaştığı günümüzde anne ve babalar çocuklarının davranışlarını anlamak, desteklemek ve işlevselliklerini arttırmak konusunda daha fazla doğru bilgiye gereksinim duyar hale gelmiştir. Ölçüm araçlarının kısıtlılığından dolayı Türkiye örneğinde ebeveynlerin ekran kullanımlarına ilişkin yaklaşımlarının incelendiği araştırmalar sınırlı sayıdadır. Bu çalışma ile Van den Bulk ve Van den Bergh (2000) tarafından geliştirilen ölçeğin kültürümüze uyarlama, geçerlik ve güvenilirlik çalışmasının yapılması amaçlanmıştır. Çalışma iki aşamadan oluşmaktadır. Birinci çalışmanın örneklemini 284 (%64,1) kadın, 157 (%35,4) erkek, 2 (%0,5) cinsiyetini belirtmeyen katılımcı olmak üzere toplam 443 ortaokul, lise ve üniversite öğrencisi oluşturmaktadır. Örneklemin yaş ortalaması 17,59'dır (SS=3,07). İkinci çalışmanın örneklemini 630 (%56,1) kadın, 492 (%43,9) katılımcı olmak üzere toplam 1122 ortaokul, lise ve üniversite öğrencisi oluşturmaktadır. Örneklemin yaş ortalaması 16,22'dir (SS=3,02). Veri toplama amacıyla, Demografik Bilgi Formu, Ekran Kullanımına Yönelik Anne ve Babalık Yaklaşımları Ölçeği, Ana Baba ve Ergen İlişki Envanteri (ParQ) ve Psikolojik Kontrol Ölçeği kullanılmıştır. Ekran Kullanımına Yönelik Anne ve Babalık Yaklaşımları Ölçeği'nin faktör yapısını belirlemek amacıyla açımlayıcı faktör analizleri, korelasyon analizleri ve doğrulayıcı faktör analizleri yapılmıştır. Analiz sonucunda, ölçeğin 19 maddelik anne formunun 4 faktörlü bir yapı içerdiği ve toplam varyansın %54,42'sini açıkladığı bulunmuştur. 20 maddelik baba formunun da 4 faktörlü bir yapı içerdiği ve toplam varyansın %66,83'ünü açıkladığı ortaya konulmuştur. Cronbach alfa katsayısı anne formu için .85, baba formu için .90 olarak bulunmuştur. Ekran Kullanımına Yönelik Anne ve Babalık Yaklaşımları Ölçeği'nin ülkemiz örneklemini için geçerli psikometrik özelliklerinin olduğu ortaya konulmuştur. Ek olarak, anne babalık yaklaşımları ile hem anne baba koalisyonu hem de anneden ve babadan algılanan psikolojik kontrol arasında anlamlı ilişkiler olduğu gösterilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Anne babalık yaklaşımları, ekran kullanımı, geçerlik, güvenilirlik, psikolojik kontrol.

Makale Bilgisi:

Geliş: 16 Eylül 2022

Düzeltilme: 20 Ekim 2022

Kabul: 1 Kasım 2022

© 2022 ulakbilge. Bu makale Creative Commons Attribution (CC BY-NC-ND) 4.0 lisansı ile yayımlanmaktadır.

Yazar Notu: Bu makale birinci yazarın "Ergenlik dönemi internet oyun oynama bozukluğu: Ailesel ve bireysel değişkenler temelinde bir modelleme" başlıklı doktora tezinden üretilmiştir.

Giriş

İyi anne ve baba olmakla ilgili beklenti ve inançlar dijital dünyanın etkisi ile şekillenmeye başlamıştır. Anne ve babalar çocuklarının davranışlarını anlamak, desteklemek ve işlevselliklerini arttırmak için rehberlik yapmak yerine, onları engelleme, kısıtlama ya da eylemlerinden dolayı suçlama ve cezalandırma yolunu tercih edebilmektedir (Altınay, 2013, s.41). Modern ya da çağdaş anne babalar, tıpkı balığın suyu soluduğunu bilmediği gibi içinde yüzdükleri dijital ortamın onları nasıl içine aldığını da farkedemeyebilir (Lynn ve Johnson, 2018, s.20). Şimdiye kadar, çocukların benlik gelişimi için en uygun anne babalık tutumunun demokratik anne baba tutumu olduğu; baskıcı ve otoriter, koruyucu ya da tutarsız anne baba tutumlarının ise çocukların gelişimlerini olumsuz yönde etkilediği ifade edilmekteydi (örn., Baykan, 2014; Kaya, Bozaslan ve Genç, 2012)

Aile çocukların ve ergenlerin sosyal uyumunu etkilemede önemli bir role sahiptir (Barker ve Hunt, 2004). Ergenlerin tütün kullanımı, yasa dışı madde kullanımı, alkol ve tehlikeli cinsel yaşantılar gibi sorunlu ve tehlikeli davranışlarını engellemede, aile koruyucu faktör olarak gösterilmiştir (Miller ve Plant, 2010; Emery, Waldron, Kitzman ve Aaron, 1999). Aile işlevselliği tüm aile üyelerinin fiziksel ve psikolojik gelişiminin ve olgunlaşmasının desteklenmesi olarak tanımlanmaktadır (Smilkstein, 1978). Aile işlevselliğinin derecesinin genel ergen davranışlarını etkilediği bilinmektedir. Örneğin, internet bağımlılığı, madde kullanımı ve problemlili alkol kullanımı gibi problemler düşük aile işlevselliği ile ilişkilidir (Yen, Yen, Chen, Chen ve Ko, 2007; Ko ve ark. 2008). Düşük aile işlevselliğine sahip ergenlerin yetersiz kaynaklara, daha zayıf aile ilişkilerine ve daha az ebeveyn desteğine sahip olduğu ifade edilmektedir (Wu ve ark., 2016).

Sürekli olarak annesinin ya da babasının yönergelerini yerine getiren çocuklar, yeni bir durumla karşılaştıklarında ne yapacakları konusunda yine yönergeye ihtiyaç duyabilir ve yaratıcı uyumlama yapmaları ise zorlaşır. Aslına bakılırsa, çocukların doğal potansiyelleri içinde bulunan ve zaman zaman anne baba tutumları tarafından sistematik olarak azaltılan spontaniteleri, yaşam içinde onların imdadına yetişen bir özelliktir (Altınay, 2013, s.29). Bireyleşme dönemi olarak ifade edilen ergenlik dönemi açısından, baskıcı ve otoriter anne baba tutumunun, aşırı koruyucu anne baba tutumunun, izin verici anne baba tutumunun, tutarsız anne baba tutumunun, mükemmeliyetçi anne baba tutumunun, reddedici anne baba tutumu ya da demokratik anne baba tutumunun en çok üzerinde durulan ve ülkemiz alanyazınında da en çok araştırılan anne babalık tutumları arasında olduğu görülmektedir (örn., Baykan, 2014; Eni, 2017; Kaya, Bozaslan ve Genç, 2012; Sezer, 2010). Mevcut çalışmada ise teknolojinin gelişimiyle ilgili alanyazında çok fazla tartışılan anne babalık yaklaşımları/rehberliği üzerinde durulmuştur. Anne baba rehberliği (parental guidance) kavramı anne ve babalar tarafından çocuklarının sağlıklı gelişimlerini desteklemek için ortaya konulan çeşitli davranışları temsil etmektedir (Vandermaas-Peele, Way ve Umpleby, 2003). Anne babalık gözlemi (parental monitoring) ve anne babalık stili (parental style) ergenlerin günlük yaşamında, ergenlere özgü uğraşlara özel dikkat göstermekten daha yaygın olarak görülen anne babalık becerileridir. Anne babalık gözleminin anlamı, bir ergene gündelik yaşamında süpervizörlük etmekten (Patterson ve Stouthamer-loeber, 1984); ebeveynlik stili tamamıyla evdeki anne babalık rol ve ortamına odaklanır (Leung ve Lee, 2011). Oysaki ebeveynlik rehberliği bir etkinlik türü olmaktan çok daha özeldir. Ebeveyn rehberliği kurallar koyma, yönerge verme, danışmanlık, öneride bulunma, doğru ve yanlış arasındaki farkı net bir şekilde ortaya koyma ve günlük etkinliklerde koruma sağlama konularında referans olur (Gafoor ve Umer Farooque, 2006). Bybee, Robinson ve Turow (1982) medyanın diğer formlarının kullanılması açısından da düzenlenebilen ve içerisinde televizyon izleme, kitaplar ve bilgisayar oyunlarının da yer aldığı, ebeveynlerin yaklaşımlarını/rehberliğini ölçmek için bir ölçek geliştirmişlerdir. Televizyon için ebeveyn yaklaşımlarının üç modeli (pattern) vardır: Sınırlayıcı (restrictive), değerlendirici (evaluative) ve odaklanmamış (unfocused) rehberliktir. Sınırlayıcı rehberlik medya kullanımı üzerinde sınırlar belirlemeyi ya da sınırlayıcı/kısıtlayıcı olmayı temsil eder. Örneğin, televizyon izlemek için ayrılan süreye bir limit konulabilir ve özel programların izlenmesine yasak getirilebilir. Değerlendirici ebeveyn rehberliği, ebeveynlerin medya içeriğini çocuklarıyla tartışacağı; onlarda bazı içerikler hakkında iyi ya da kötü yorum yapabileceği ve gerçekçi olmayan içeriği açıklayabildikleri anlamına gelir. Odaklanmamış ebeveyn rehberliği ise anne babanın çocuklar televizyon izlerken yalnızca çocuklarının yanında oturduğu ve belirli/istenilen izleme davranışına teşvik etme ya da bu davranışları pekiştirme durumunu ifade eder (Bybee, Robinson ve Turow, 1982). Fakat bu faktörlerin internet ya da ekran bağımlılığı ile ilişkisinin henüz yeteri kadar ortaya konulmadığı ifade edilmektedir (Wu ve ark., 2016). Televizyon ile ilgili olarak çalışılan ebeveyn rehberliği ile internet ya da ekran kullanımı ebeveyn rehberliği/yaklaşımları aynı olmayabilir. Ancak Van den Bulck, Van den Bergh'e (2000) göre ekran kullanımına özgü ebeveynlik yaklaşımları için uygulamalar birçok açıdan televizyon rehberliği ile ilişkili olarak oluşturulabilir.

Anne babalık davranışları içerisinde önemli bir yeri olan psikolojik kontrol çocuklar üzerindeki kontrolün müdahale, sınırlayıcılık, güce dayalılık ve talepkarlık gibi içeriklerinden dolayı ergenler üzerinde oldukça zorlayıcı olarak tanımlanmıştır (Barber, 1996). Psikolojik kontrol, çocuğun düşünme süreçleri, kendini ya da duygularını ifade etme ve ebeveynlerine bağlanma gibi süreçleri içeren psikolojik ve duygusal

gelişimine müdahalede bulunan kontrol girişimleri anlamına da gelmektedir (Barber, 1996). Hem bireyci hem de ülkemiz gibi toplulukçu kültürlerde anne babanın kontrol edici davranışları ergenin psikolojik belirtileri ile ilişkili görünmektedir (örn. Sönmez, 2011). Ancak toplulukçu kültürlerdeki ergenler anne babanın kontrolünü daha olumlu olarak algılayabilmektedir (Başbug, Cesur ve Durak-Batıgün, 2017). Ergen bireyin duygusal ve psikolojik gereksinimlerine karşı duyarsız tepkiler, psikolojik kontrol olarak tanımlanırken, davranışsal kontrol ise daha çok ergen bireye kural koyma, kurallara uymasını sağlayan denetimleme ve izleme gibi uygulamaları içermektedir (Barber, 1996). Aile sistemleri yaklaşımı temelinde psikolojik özerklik bireyselleşme/ayrışma ile ilişkilidir (Barber, 1996), psikolojik kontrol yapışma ya da ayrışmamanın bir formu olarak öne sürülmektedir (Barber ve Buchler, 1996; Barber, Olsen ve Shagle, 1994). Dolayısıyla, psikolojik kontrol örtük ve açık ebeveynlik davranışlarını içerebilmektedir. Dolaylı olarak kontrol ve müdahalecilik örtük ebeveynlik özellikleri iken, çocuğu yönlendiren sınırlama ve aşırı beklentiler, yüksek standartlar içerisinde olma, açık ebeveynlik özellikleri olarak ifade edilmektedir. Aşırı müdahalecilik ve yönlendiricilik gibi özellikleri içeren psikolojik kontrol, özerklik ihtiyacının yoğunlaştığı ergenlikte benlik gelişimini olumsuz yönde etkileyebilmektedir (Pettit, Laird, Dodge, Bates ve Criss, 2001). Psikolojik kontrol ile hem anne hem de babadan algılanan destek ve izleme arasında negatif yönde ilişki bulunmuştur (Sayıl ve Kındap, 2010). Ergen bireyin kimlerle, nerede ve ne yapıyor olduğu ile ilgili bilgiye sahip olan anne babalar ergeni uzaktan gözetim ve denetim altında tutarak olumlu kontrol stratejileri sergilediğinde, bu davranışların olumlu olduğunu düşünen ergenler daha az psikolojik kontrol algılamaktadır. Benzer şekilde ergen bireylerin ebeveyninden algıladığı destek arttıkça daha düşük düzeyde kontrol algılamaktadırlar (Sayıl ve Kındap, 2010). Pek çok kültürde ergenlerin davranışlarının uygun biçimde kontrolü olumlu sonuçlarla ilişkilidir, ergenin benliğini kontrole yönelik uygulamalar ise olumsuz gelişimsel sonuçlarla ilişkili bulunmuştur (Barber, Stolz, Olsen ve Maughan, 2005; Shek, 2007; Stewart ve ark. 1998; 1999; Stewart, Bond, Abdullah ve Ma, 2000). Kültürümüzde ergenlerin babalardan davranışsal kontrol algılandıkça, annelerden ise daha çok psikolojik kontrol algılandıkları bilinmektedir (örn., Sayıl ve Kındap, 2010). İnternet kullanımı ile ilişkili olarak ergen bireyler üzerinde yapılan bir araştırma sonucunda ise psikolojik kontrol ve problemler internet kullanımı arasında pozitif ilişki olduğu ortaya konulmuştur (Li, Li ve Newman, 2013).

Aile ortamında bütünleşmeden uzaklaştıran koalisyonlar ile aşırı izin vericilik, yasaklayıcılık ya da psikolojik kontrolün birbiriyle ilişkili olduğu ve ergenlerin duygusal zorluklar yaşamasında rol oynadığı bilinmektedir (örn., Eryüksel ve Akün, 2003; Özgür, 2016). Buradan hareketle, söz konusu çalışmanın temel amacı, ekran kullanımına yönelik anne babalık yaklaşımları ölçeğinin kültürümüze uyarlama ve geçerlik güvenirlik çalışmasının yapılmasıdır. Bu bağlamda ekran kullanıma yönelik anne babalık yaklaşımları ile anne baba arasındaki koalisyon ve hem anne hem de baba psikolojik kontrol algısı arasındaki ilişkiler de incelenecektir.

Yöntem

Birinci Çalışmanın Örnekleme

Çalışmanın örnekleme 2017-2018 eğitim ve öğretim yılları arasında, Ankara ve Adana illeri içerisinde okumakta olan ortaokul, lise ve üniversite öğrencilerinden oluşmaktadır. 284 (%64.1) kadın, 157 (%35.4) erkek, 2 (%0.5) cinsiyetini belirtmeyen katılımcı olmak üzere toplam 443 katılımcının yaş ranjı 12-23 olup, yaş ortalaması 17.59 (SS: 3.07)'dur. Örnekleme ilişkin demografik özellikler Tablo 1'de verilmektedir.

İkinci Çalışmanın Örnekleme

Çalışmanın örnekleme 2017-2018 eğitim ve öğretim yılları arasında, Ankara ve Adana illeri içerisinde okumakta olan ortaokul, lise ve üniversite öğrencilerinden oluşmaktadır. 630 (%56.1) kadın, 492 (%43.9) erkek olmak üzere toplam 1122 katılımcının yaş ranjı 11-23 olup, yaş ortalaması 16.22 (SS: 3.07)'dir. Örneklemin 313'ü (%27.9) ortaokul, 486'sı (%44.2) lise, 323'ü (%27.9) ise üniversite öğrencisinden oluşmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Demografik Bilgi Formu: Her bir katılımcıdan, cinsiyet, yaş, ailedeki kardeş sayısı ve sırası, sınıf düzeyi, annenin çalışıp çalışmadığı, anne eğitim düzeyi gibi sosyodemografik bilgilerin alınmasını amaçlayan demografik bilgi formu uygulanmıştır.

Ekran Kullanımına Yönelik Anne Babalık Yaklaşımları Ölçeği (EKYABYÖ): Van den Bulk ve Van den Bergh (2000) tarafından geliştirilen ölçeğin orijinali televizyon, bilgisayar oyunları ve kitaplarla ilişkili ebeveynlik yaklaşımları hakkındaki soruları içeren 16 maddeden oluşmaktadır. On altı maddeden oluşan original ölçeğin 4 maddesi birden fazla alt boyuta yüklendiği için ölçekten çıkarılmış ve 12 maddelik, anne

ve baba yaklaşımını ayrı ayrı ölçen şekli kullanılmıştır. Orijinal formda 4 madde ise analizlere dahil edilmemiştir. Ölçek maddeleri 1=asla, 2=nadiren, 3=bazen, 4=sık sık olarak derecelendirilmektedir. Ekran kullanımına yönelik ebeveynlik yaklaşımları orijinal formda 3 boyutlu olarak değerlendirilmiştir. 11-12 yaşlarındaki katılımcılardan oluşan örneklem için Cronbach alfa iç tutarlılık katsayıları 5 maddeden oluşan *sınırlayıcı (restrictive)* anne formunda .80, baba formunda .85; 4 maddeden oluşan *değerlendirici (evaluative)* anne formunda .85, baba formunda .88; 3 maddelik *odaklanmamış (unfocused)* alt boyut için ise anne formunda .84, baba formunda .84 olarak bulunmuştur. Wu ve arkadaşları (2016) tarafından 11-18 yaş aralığındaki katılımcıların yer aldığı çalışmada ise EKYABYÖ toplam ölçek iç tutarlılık katsayısının .81 olduğu bulunmuştur. Mevcut çalışmanın güvenilirlik analiz sonuçları bulgular bölümünde sunulmuştur.

Tablo 1
Demografik değişkenler ve internet kullanımı ile ilişkili betimleyici istatistikler

	N	%
<u>Cinsiyet</u>		
Kadın	284	64.1
Erkek	157	35.4
<u>Kades sayısı</u>		
Tek çocuk	64	14.7
2 kardeş	185	42.5
3 kardeş	121	27.8
4 ve daha fazla kardeş	75	14.9
<u>Kardes sıralaması</u>		
1.çocuk	200	46.1
2.çocuk	143	32.9
3.çocuk	58	13.4
4. ve sonraki çocuklar	33	7.6
<u>Anne eğitim</u>		
Okuryazar değil	10	2.4
Okuryazar	9	2.1
İlkokul	102	24
Ortaokul	72	16.9
Lise	126	29.6
Yüksekokul	22	5.2
Lisans ve Lisansüstü	184	19.8
<u>Anne çalışıyor</u>		
Evet	182	45.7
Hayır	216	54.3
<u>Okul düzeyi</u>		
Ortaokul	61	16.1
Lise	115	33
Üniversite	225	50.9
<u>Ekonomik gelir algısı</u>		
Düşük	68	6.1
Orta	891	80.2
Yüksek	152	13.6

Ana-Baba ve Ergen İlişki Envanteri (PARQ): Robin ve arkadaşları (1990) tarafından geliştirilen, Davranışsal Aile Sistemleri Modelinden temel alan bir ölçektir. Ergenlerin ve anne-babaların aile ilişkilerini; a)problem çözme-iletişim becerileri, b)bilisler/inançlar ve c)aile yapısı açısından değerlendirmektedir. Ergenler ve anne-babalar olmak üzere iki ayrı formu vardır. PARQ'nun ergen ve ana-baba formlarının Türkçeye çeviri, geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları Eryüksel (1996) tarafından gerçekleştirilmiştir. PARQ'nun aile yapısı, aile sistemindeki yapı ve fonksiyonlarla ilgili 3 temel boyutu içermektedir. Bu çalışmada ergenler için aile yapısı alt boyutunun anne-baba koalisyonunu (2, 7, 12, 17, 24, 28, 36, 41, 45 ve 49. maddeler) değerlendirmeyi amaçlamayan alt ölçeği kullanılmıştır. Ölçek maddelerinin tamamı doğru (D) ile yanlış (Y) şeklinde puanlanmaktadır. Eryüksel'in (1996) çalışmasında, toplam ölçek iç tutarlılık katsayıları ergen formu için .77 olarak bulunmuştur. Koalisyon alt boyutunun iç tutarlılığı anne-baba alt ölçeğinde .74 olarak bulunmuştur (Eryüksel, 1996).

Mevcut çalışma bulgularında, ilk çalışmanın 11-23 aralığındaki örneklemi için anne-baba koalisyon alt ölçeği iç tutarlılığı .75 olarak bulunmuştur. Gelişimsel dönemler dikkate alınarak yaş gruplarına ilişkin güvenilirlik katsayıları ayrı ayrı incelendiğinde, 11-14 yaş aralığındaki katılımcıları içeren grup için ölçeğin Cronbach alfa kat sayıları incelenmiş, anne-baba koalisyon alt ölçeği iç tutarlılığı .72 olarak bulunmuştur. 15-18 yaş aralığındaki katılımcıları içeren grup için anne-baba koalisyon alt ölçeği iç tutarlılığı .77 olarak

bulunmuştur. 19-23 yaş aralığındaki katılımcıları içeren grup için ölçeğin Cronbach alfa kat sayıları incelendiğindeyse, anne-baba koalisyon alt ölçeği iç tutarlığı .67 olarak bulunmuştur.

Psikolojik Kontrol Ölçeği (PKÖ): Ebeveynin ergen üzerinde uyguladığı psikolojik kontrolü ölçmek amacıyla Barber (1996) tarafından geliştirilmiştir. Schaefer'ın (1965) maddeleri de kullanılarak oluşturulan 8 eski madde ve Barber ve arkadaşları (2007) tarafından kültürlerarası olarak eklenen 8 yeni maddeden oluşan toplam 16 maddelik bir ölçektir. Ölçeğin Türkçeye uyarlaması Sayıl ve Kındap (2010) tarafından yapılmıştır. Bu ölçekle, anne ve/veya babadan algılanan psikolojik kontrol düzeyi ölçülmektedir. Çalışmada bu ölçeğin yeni maddeleri kullanılmıştır. Yeni maddeler 'Beni sık sık başkasıyla haksız yere karşılaştırır', 'Eğer onu utandıracak bir şey yaparsam, beni görmezden gelmeye çalışır' gibi maddelerden oluşmaktadır. Ölçek maddeleri, "1- annemin/babamın özelliklerine hiç benzemiyor"dan "4- annemin/babamın özelliklerine çok benziyor"a kadar dört dereceli üzerinden değerlendirilme yapmaktadır. Katılımcılardan anne formunu doldururken, ifadelerin annelerinin özelliklerini ne kadar tanımladığını işaretlemeleri; baba formunu doldururken, ifadelerin babalarının özelliklerini ne kadar tanımladığını işaretlemeleri istenmektedir. Ölçeğin anne formu ve baba formu ayrı ayrı puanlanmaktadır. Ölçekten elde edilen yüksek puan ergenin algıladığı psikolojik kontrolün yüksek olduğuna işaret etmektedir. Kültürlerarası çalışmanın yeni maddelerinin oluşturduğu boyutta Cronbach Alfa cinsinden iç tutarlık katsayılarının anne formu için .83-.88, baba formu için ise .83-.90 arasında değiştiği görülmektedir (Sayıl ve Kındap, 2010).

Mevcut çalışmada, ilk çalışma için 11-23 yaş aralığındaki toplam örneklem için Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı anne formu için .82, baba formu için ise .79 olarak bulunmuştur. Erken, orta ve geç ergenlik grupları ayrı ayrı incelendiğinde, 11-14 yaş aralığındaki örneklem için Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı anne formu için .79, baba formu için ise .74 olarak bulunmuştur. 15-18 yaş aralığındaki örneklem için Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı anne formu için .83, baba formu için ise .81 olarak bulunmuştur. 19-23 yaş aralığındaki örneklem için Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı anne formu için .82, baba formu için ise .81 olarak bulunmuştur.

İşlem

İlgili üniversiteden alınan Etik Kurul onayı sonrasında, okul ve üniversitelerden veri toplamak amacıyla gerekli izinlerin alınabilmesi için Milli Eğitim Bakanlığı Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Müdürlüğü'ne (Ankara) başvuru yapılmıştır. Alınan yazılı izinlerin ardından veri toplama süreci gerçekleştirilmiştir. Ulaşılan ergen bireyler ve genç yetişkinlere; ayrıca 18 yaşından küçük bireylerin ailelerine araştırmaya katılımın gönüllülük esasına dayalı olduğu aktarılarak, araştırmaya ilişkin bilgiler hem yazılı (bilgilendirilmiş onam formları) hem de sözlü olarak iletilmiştir. Verilerin tamamı sınıf ortamında, araştırmacı tarafından yüz yüze toplanmıştır.

Çalışmanın ilk aşamasında, ölçeğin Türkçeye uyarlama ve geçerlik güvenirlik çalışmasının yapılması amacıyla, ilk olarak, ölçek maddelerinin araştırmacı tarafından Türkçeye çevirisi gerçekleştirilmiştir. Yasaklayıcı ve aşırı izin verici anne babalığa ilişkin maddeler, ilgili alanyazın taramasının ve araştırmacının gözlemlerinin ardından araştırmacı tarafından yazılmıştır. Türkçeye çevirisi yapılan orijinal maddeler ve yasaklayıcı ile aşırı izin verici anne babalık yaklaşımlarına ilişkin maddelerin uygunluğu üç uzman tarafından değerlendirildikten sonra ölçek son halini almıştır. Oluşan 24 maddelik ölçeğin anne ve baba formunun psikometrik özelliklerinin incelenmesi (geçerlilik ve güvenirlik çalışması) amacıyla ortaokul, lise ve üniversite öğrencilerinin katılımı ile sınıf ortamında 10-15 dakika süren veri toplama süreci tek araştırmacı tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu aşamada izinleri alınmış olan Ana-Baba ve Ergen İlişki Envanterinin anne baba koalisyonu alt boyutu ile Psikolojik Kontrol Ölçeği, ölçüt geçerliğinin test edilebilmesi için EKYABYÖ ile birlikte uygulanmıştır.

Çalışmanın ikinci aşamasında, daha geniş bir örnekleme ulaşılmış ve doğrulayıcı faktör analizi bu grup üzerinde gerçekleştirilmiştir.

İstatistiksel Analiz

Araştırmada elde edilen veriler, hem SPSS 23 (Statistical Package for the Social Sciences) hem de AMOS (Analysis of Moment Structures) paket programı kullanılarak analiz edilmiştir. Çalışmanın ilk aşamasında, betimleyici analizlerin yanı sıra açıklayıcı faktör analizi ve korelasyon analizleri yürütülürken, doğrulayıcı faktör analizleri ise ikinci çalışmanın verileri üzerinde gerçekleştirilmiştir.

Bulgular

EKYABYÖ-Anne Formunun Faktör Yapısı

Bu aşamada, ilk olarak EKYABYÖ anne formunun faktör yapısı, yapı geçerliği ve ölçüt geçerliği incelenmiştir. Anne babalık yaklaşımları anne formu ölçeğinin yapı geçerliğini ölçmek amacıyla ilk olarak açımlayıcı faktör analizi yapılmıştır.

Açımlayıcı Faktör Analizi. EKYABYÖ anne formu faktör yapısını incelemek amacıyla herhangi bir faktör sayısı belirtilmeden temel bileşenler analizi uygulanmıştır. Kullanılan verilerin faktör analizine uygun olup olmadığını gösteren KMO katsayısının .89 ve Barlett normal dağılım test sonucunun anlamlı çıkması ($\chi^2 = 4537.22$ $p < .001$), bu verilerin faktör analizine uygun olduğunu göstermektedir. Bu analiz, özdeğeri 1'in üzerinde olan ve toplam varyansın %59.26'sını açıklayan 5 faktör ile sonuçlanmıştır. Faktör sayısı belirtilmeden yapılan temel bileşenler analizine ilişkin özdeğerler, açıklanan varyans oranı, özdeğerlerin grafik dağılımının (scree-plot) incelenmesi sonucunda dört faktörlü yapının ölçek için daha uygun olduğuna karar verilmiştir. Varimaks eksen döndürme yöntemi kullanılarak temel bileşenler analizi tekrarlanmış ve veriler dört faktörlü çözüme zorlanmıştır.

Maddelerin communality değerlerinin incelenmesi sonrasında .50'den küçük değerlere sahip olan 16, 18, 20 ve 22. maddeler tek tek ölçekten çıkarılarak analizler tekrarlanmıştır. Analiz sonucunda .30 yüküyle faktörlere giren maddelerin ortalama, standart sapma, varyans, faktör yüküne ve güvenirlilik katsayılarına ilişkin değerleri Tablo 2' de verilmiştir.

Tablo 2

EKYABYÖ Anne Formunun Ortalamaları, Standart Sapmaları, Madde-Alt Ölçek Korelasyonları, Faktör Yükleri, Açıklanan Varyans Yüzdeleri ve İç Tutarlılık Katsayıları

	Ort.	SS	F1	F2	F3	F4	Ortak Faktör Varyansları (communalities)	Madde Alt ölçek korelasyonu
M 1	1.66	.93	.62				.59	.78**
M 2	1.95	1.07	.63				.56	.78**
M 3	1.59	.91	.78				.68	.82**
M 4	1.22	.59	.55				.46	.62**
M 5	1.37	.81	.59				.53	.72**
M 21	1.53	.87	.71				.48	.67**
M 24	1.27	.66	.76				.51	.60**
M 6	1.96	1.20		.84			.74	.86**
M 7	1.75	1.08		.83			.72	.86**
M 8	1.62	.97		.74			.68	.82**
M 9	1.77	1.09		.68			.48	.72**
M 10	1.31	.67			.91		.75	.81**
M 11	1.22	.58			.87		.73	.80**
M 12	1.36	.73			.78		.66	.80**
M 13	1.40	.76			.58		.56	.78**
M 14	1.30	.68			.56		.56	.77**
M 17	1.99	1.12				.80	.64	.78**
M 19	2.04	1.16				.80	.65	.79**
M 23	2.16	1.23				.73	.55	.78**
Özdeğer			6.38	2.15	1.69	1.32		
Açıklanan Varyans	(%)60.7		33.55	11.34	8.89	6.93		
İç tutarlılık katsayısı	.85		.84	.83	.85	.69		

** Korelasyonlar $p < .001$ düzeyinde anlamlıdır.

NOT: Birinci faktör (F1) sınırlayıcı annelik yaklaşımı, ikinci faktör (F2) değerlendirici annelik yaklaşımı, üçüncü faktör (F3) odaklanmamış annelik yaklaşımı, dördüncü faktör (F4) aşırı izin verici annelik yaklaşımı olarak isimlendirilmiştir.

Uygulanan temel bileşenler (principal component) analizi sonucunda özdeğeri 1.00'in üzerinde olan 4 faktörlü yapı toplam varyansın %54.42'sini açıklamaktadır. Maddelerin faktör yükleri incelendiğinde, 15. maddenin birden çok faktöre aynı anda yüklendiği (binişiklik – çarpaz yüklendiği) ve iki faktör yapısı altındaki yük değeri arasındaki farkın .10'un altında olması nedeniyle yapı geçerliliğini bozduğu görüldüğünden, bu madde ölçek dışında bırakılarak analizler tekrarlanmıştır. On dokuz madde ile yürütülen analiz sonucunda ise Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) değerinin .88 olduğu ve Barlett's Sphericity testinin anlamlı olduğu görülmüştür ($\chi^2 = 3559.67$, $df = 171$, $p < .001$).

Tablo 2'den de takip edilebileceği gibi faktörlerden birincisi varyansın %33.55'ini, ikincisi %11.34'ünü, üçüncüsü %8.89'unu, dördüncünün %6.93'ünü ve faktörlerin tamamı toplam varyansın %60.70'ini açıklamaktadır. Bu çalışmada birinci faktör "*Sınırlayıcı annelik yaklaşımı*" (7 madde, $\alpha = .84$), ikinci faktör "*Değerlendirici annelik yaklaşımı*" (4 madde, $\alpha = .83$), üçüncü faktör "*Odaklanmamış annelik yaklaşımı*" (5 madde, $\alpha = .71$) ve dördüncü faktör "*Aşırı izin verici annelik yaklaşımı*" (3 madde, $\alpha = .69$) olarak adlandırılmıştır. Dört faktörü içeren toplam 19 maddenin Cronbach alfa katsayısı .85 olarak bulunmuştur. Her faktör ve içerisine giren maddeler ile faktör yükleri, öz-değer ve açıkladıkları varyanslara Tablo 2'de yer verilmiştir.

Güvenirlilik Analizi Bulguları. Mevcut çalışma bulgularında, anne formunda iç tutarlık katsayıları, birinci faktörde "*Sınırlayıcı annelik yaklaşımı* (1, 2, 3, 4, 5, 21 ve 24. maddeler)" $\alpha = .82$, ikinci faktörde "*Değerlendirici annelik yaklaşımı* (6, 7, 8 ve 9. maddeler)" $\alpha = .82$, üçüncü faktörde "*Odaklanmamış annelik yaklaşımı* (10, 11, 12, 13 ve 14. maddeler)" $\alpha = .85$ ve dördüncü faktörde "*Aşırı izin verici annelik yaklaşımı* (17, 19 ve 23. maddeler)" $\alpha = .60$ olarak bulunmuştur. Dört faktörü içeren toplam 19 maddenin Cronbach alfa katsayısı .82 olarak bulunmuştur.

11-14 yaş aralığındaki katılımcıları içeren grup için ekran kullanımına yönelik annelik yaklaşımları ölçeğinin Cronbach alfa kat sayıları incelendiğinde, sınırlayıcı annelik yaklaşımı alt ölçeği iç tutarlığı .76, değerlendirici annelik yaklaşımı alt ölçeği iç tutarlığı .74, odaklanmamış annelik yaklaşımı alt ölçeği iç tutarlığı .80, aşırı izin verici annelik yaklaşımı alt ölçeği iç tutarlığı .46 olarak bulunmuştur. Anne formu için toplam ölçek iç tutarlığının ise .76 olduğu bulunmuştur. 15-18 yaş aralığındaki katılımcıları içeren grup için ölçeğin Cronbach alfa kat sayıları incelendiğinde, sınırlayıcı annelik yaklaşımı alt ölçeği iç tutarlığı .80, değerlendirici annelik yaklaşımı alt ölçeği iç tutarlığı .83, odaklanmamış annelik yaklaşımı alt ölçeği iç tutarlığı .84, aşırı izin verici annelik yaklaşımı alt ölçeği iç tutarlığı .55 olarak bulunmuştur. Anne formu için toplam ölçek iç tutarlığının ise .80 olduğu bulunmuştur. 19-23 yaş aralığındaki katılımcıları içeren grup için ölçeğin Cronbach alfa kat sayıları da incelenmiş, sınırlayıcı annelik yaklaşımı alt ölçeği iç tutarlığı .84, değerlendirici annelik yaklaşımı alt ölçeği iç tutarlığı .86, odaklanmamış annelik yaklaşımı alt ölçeği iç tutarlığı .94, aşırı izin verici annelik yaklaşımı alt ölçeği iç tutarlığı .75 olarak bulunmuştur. Anne formu için toplam ölçek iç tutarlığının geç ergenlik yaş grubu için ise .75 olduğu bulunmuştur.

Geçerlik Bulguları. EKYABYÖ anne formunun ölçüt geçerliliğini test etmek amacıyla yapılan korelasyon analizi sonuçları incelendiğinde, sınırlayıcı annelik yaklaşımı ile anne baba koalisyonu ve anne ile babadan algılanan psikolojik kontrol arasında ($r = .20$ ile $r = .30$ arasında değişen) pozitif yönde anlamlı ($p < .01$) ilişkiler olduğu görülmektedir. Değerlendirici annelik yaklaşımı ile anne baba koalisyon puanları arasında ($r = .13$, $p < .01$); odaklanmamış annelik yaklaşımı ile babadan algılanan psikolojik kontrol arasında ($r = .14$, $p < .01$) ise pozitif yönde anlamlı ilişkiler olduğu görülürken, aşırı izin verici annelik yaklaşımı ile anlamlı ilişki olmadığı görülmektedir (bkz. Tablo 3).

Tablo 3

EKYABYÖ Anne formu Alt Boyutları ve İlişkili Değişkenler arasındaki Korelasyon Değerleri

	1	2	3	4	5	6	7
1.Sınırlayıcı annelik yaklaşımı	-						
2.Değerlendirici annelik yaklaşımı	.56**	-					
3.Odaklanmamış annelik yaklaşımı	.44**	.53**	-				
4.Aşırı izin verici annelik yaklaşımı	-.04	.04	.10*	-			
5.Parq-annebaba-koalisyonu	.30**	.13**	.08	.02	-		
6.Psikolojik kontrol anne	.20**	.08	.08	.08	.39**	-	
7.Psikolojik kontrol baba	.21**	.09	.14**	.05	.37**	.47**	-

** $p < .01$, * $p < .05$

Doğrulamalı Faktör Analizi. Açımlayıcı faktör analizi sonucunda (bkz. Tablo 2) elde edilen dört faktörlü yapının ne derece destekleneceğinin incelenmesi amacıyla doğrulamalı faktör analizi yapılmıştır. Modifikasyon yapılmaksızın, test edilen ilk modele ilişkin DFA sonuçları, dört faktörlü modelin veriye uyumunun χ^2/df dışındaki tüm değerler açısından iyi uyum indekslerine sahip olduğunu göstermektedir ($\chi^2(df = 146, N = 1122) = 746.90$, $\chi^2/df = 5.11$ GFI (Goodness of Fit Index) = .93, AGFI (Adjusted Goodness of Fit Index) = .91, CFI (Comparative Fit Index) = .92, NFI (Normed Fit Index) = RMSEA (Root Mean Square Error of Approximation) = .06). On dokuz maddenin her birinin kendi faktörlerine anlamlı olarak yüklendiği gözlenmiştir ($p < .001$). Modifikasyon önerileri doğrultusunda, aynı faktör altında yer alan 13. ve 14 maddelerin hata varyansları ilişkilendirilmiştir. Bu iki model Ki-kare fark testi ile karşılaştırılmıştır (Tabachnick ve Fidell, 2014). Bu teste göre iki model arasındaki farkın anlamlı ($p < .001$) olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Sonuç olarak eklenen ilişki, modeli anlamlı olarak daha iyi hale getirmiştir. En son model (1 hatanın ilişkilendirildiği), diğer modelden anlamlı olarak veri ile daha uyumlu bulunmuş ve modelin daha iyi uyum değerlerine ulaştığı görülmüştür [$\chi^2 (df = 145, N = 1122) = 624.93$, $p < .001$, $\chi^2 /sd = 4.31$, GFI = .94, AGFI = .93, NFI = .92, CFI = .94, RMSEA = .05]. Tablo 4’ te, indeks değerleri karşılaştırılmalı olarak yer almaktadır.

Tablo 4

EKYABYÖ- Anne Formu Doğrulamalı Faktör Analizi Uyum İndeksi Değerleri

	χ^2/df	GFI	AGFI	NFI	CFI	RMSEA	AIC
Son Model (1 hata ilişkilendirmesi)	4.31	.94	.93	.92	.94	.05	714.93
Model 1. (hata ilişkilendirmesiz)	5.11	.93	.91	.90	.92	.06	834.90

EKYABYÖ-Baba Formunun Faktör Yapısı

Bu aşamada, ilk olarak EKYABYÖ baba formunun faktör yapısı, yapı geçerliği ve ölçüt geçerliği incelenmiştir. Anne babalık yaklaşımları baba formu ölçeğinin yapı geçerliğini ölçmek amacıyla ilk olarak açımlayıcı faktör analizi yapılmıştır.

Açımlayıcı Faktör Analizi. EKYABYÖ baba formu faktör yapısını incelemek amacıyla herhangi bir faktör sayısı belirtilmeden temel bileşenler analizi uygulanmıştır. Kullanılan verilerin faktör analizine uygun olup olmadığını gösteren KMO katsayısının .90 ve Barlett normal dağılım test sonucunun anlamlı çıkması ($\chi^2 = 6013.89$ $p < .001$), bu verilerin faktör analizine uygun olduğunu göstermektedir. Bu analiz, özdeğeri 1’in üzerinde olan ve toplam varyansın %62.11’sini açıklayan 4 faktör ile sonuçlanmıştır. Faktör sayısı belirtilmeden yapılan temel bileşenler analizi sonucunda, özdeğerler, açıklanan varyans oranı, özdeğerlerin grafik dağılımının (scree-plot) incelenmesi sonucunda da dört faktörlü yapının ölçek için uygun olduğuna karar verilmiştir. Varimaks eksen döndürme yöntemi kullanılarak temel bileşenler analizi tekrarlanmış ve veriler dört faktörlü çözüme zorlanmıştır.

Maddelerin communality değerlerinin incelenmesi sonrasında .50’den küçük değerlere sahip olan 16, 18 ve 20. maddeler tek tek ölçekten çıkarılarak analizler tekrarlanmıştır. Analiz sonucunda .30 yüküyle faktörlere yüklenen maddelerin ortalama, standart sapma, varyans, faktör yükü ve güvenilirlik katsayılarına ilişkin değerleri Tablo 5’ te verilmiştir. Uygulanan temel bileşenler (principal component) analizi sonucunda özdeğeri 1.00’in üzerinde olan 4 faktörlü yapı toplam varyansın %66.83’ünü açıklamaktadır. Maddelerin faktör yükleri incelendiğinde, 4. maddenin birden çok faktöre aynı anda yüklendiği (binişiklik – çarpaz yüklendiği) ve iki faktör yapısı altındaki yük değeri arasındaki farkın .10’un altında olması nedeniyle yapı geçerliğini bozduğu görüldüğünden 4. madde ölçek dışında bırakılarak analizler tekrarlanmıştır. Yirmi madde ile yürütülen analiz sonucunda ise Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) değerinin .90 olduğu ve Barlett’s Sphericity testinin anlamlı olduğu görülmüştür ($\chi^2 = 5112.61$, $df = 190$, $p < .001$).

Tablo 5’ ten de takip edilebileceği gibi faktörlerden birincisi varyansın %38.37’sini, ikincisi %11.27’sini, üçüncüsü %9.47’sini, dördüncünün %7.72’sini ve faktörlerin tamamı birden toplam varyansın %66.83’ünü açıklamaktadır. Bu çalışmada birinci faktör “*Sınırlayıcı babalık yaklaşımı*” (7 madde, $\alpha = .87$), ikinci faktör “*Değerlendirici babalık yaklaşımı*” (4 madde, $\alpha = .87$), üçüncü faktör “*Odaklanmamış babalık yaklaşımı*” (6 madde, $\alpha = .91$) ve dördüncü faktör “*Aşırı izin verici babalık yaklaşımı*” (3 madde, $\alpha = .76$) olarak adlandırılmıştır. Ölçeğin toplam puanı için elde edilen Cronbach alfa katsayısı .90’dır. Her faktör ve içerisine giren maddeler ile faktör yükleri, öz-değer ve açıkladıkları varyanslara Tablo 5’te yer verilmiştir.

Tablo 5

EKYABYÖ Baba Formunun Ortalamaları, Standart Sapmaları, Madde-Alt Ölçek Korelasyonları, Faktör Yükleri, Açıklanan Varyans Yüzdeleri ve İç Tutarlılık Katsayıları

	Ort.	S	F1	F2	F3	F4	Ortak Faktör Varyansları (communalities)	Madde Alt ölçek korelasyonu
M 1	1.40	.76	.67				.59	.76**
M 2	1.58	.89	.71				.67	.83**
M 3	1.31	.69	.65				.58	.75**
M 5	1.32	.69	.59				.60	.76**
M 21	1.40	.77	.81				.59	.72**
M 22	1.30	.72	.77				.58	.73**
M 24	1.19	.54	.74				.52	.68**
M 6	1.64	.98		.90			.78	.89**
M 7	1.51	.87		.80			.73	.86**
M 8	1.49	.85		.78			.70	.84**
M 9	1.63	.97		.74			.65	.82**
M 10	1.44	.80			.90		.78	.86**
M 11	1.27	.62			.86		.72	.81**
M 12	1.39	.75			.87		.73	.83**
M 13	1.42	.78			.81		.78	.89**
M 14	1.35	.75			.67		.67	.83**
M 15	1.35	.72			.58		.63	.80**
M 17	1.86	1.06				.83	.68	.81**
M 19	1.95	1.14				.82	.70	.84**
M 23	1.91	1.16				.79	.65	.82**
Özdeğer			7.67	2.25	1.89	1.54		
Açıklanan Varyans (%)	66.83		38.37	11.27	9.47	7.72		
İç tutarlılık katsayısı	.90		.87	.87	.91	.76		

** *Korelasyonlar p < .001 düzeyinde anlamlıdır.*

NOT: Birinci faktör (F1) sınırlayıcı babalık yaklaşımı, ikinci faktör (F2) değerlendirici babalık yaklaşımı, üçüncü faktör (F3) odaklanmamış babalık yaklaşımı, dördüncü faktör (F4) aşırı izin verici babalık yaklaşımı olarak isimlendirilmiştir.

Güvenirlilik Bulguları. Baba formu iç tutarlılık katsayısı birinci faktörde “Sınırlayıcı babalık yaklaşımı (1, 2, 3, 5, 21, 22 ve 24. maddeler)” $\alpha=.84$, ikinci faktörde “Değerlendirici babalık yaklaşımı (6, 7, 8 ve 9. maddeler)” $\alpha=.86$, üçüncü faktörde “Odaklanmamış babalık yaklaşımı (10, 11, 12, 13, 14 ve 15. maddeler)” $\alpha=.89$ ve dördüncü faktörde “Aşırı izin verici babalık yaklaşımı (17, 19 ve 23. maddeler)” $\alpha=.70$ olarak bulunmuştur. Dört faktörü içeren toplam 20 maddenin Cronbach alfa katsayısı .87 olarak bulunmuştur.

11-14 yaş aralığındaki katılımcıları içeren grup için ekran kullanımına yönelik babalık yaklaşımları ölçeğinin Cronbach alfa kat sayıları incelendiğinde, sınırlayıcı babalık yaklaşımı alt ölçeği iç tutarlılığı .78, değerlendirici babalık yaklaşımı alt ölçeği iç tutarlılığı .81, odaklanmamış babalık yaklaşımı alt ölçeği iç tutarlılığı .84, aşırı izin verici babalık yaklaşımı alt ölçeği iç tutarlılığı .60 olarak bulunmuştur. Baba formu için toplam ölçek iç tutarlılığının ise .82 olduğu bulunmuştur. 15-18 yaş aralığındaki katılımcıları içeren grup için ölçeğin Cronbach alfa kat sayıları incelendiğinde, sınırlayıcı babalık yaklaşımı alt ölçeği iç tutarlılığı .83, değerlendirici babalık yaklaşımı alt ölçeği iç tutarlılığı .86, odaklanmamış babalık yaklaşımı alt ölçeği iç tutarlılığı .91, aşırı izin verici babalık yaklaşımı alt ölçeği iç tutarlılığı .70 olarak bulunmuştur. Baba formu için toplam ölçek iç tutarlılığının ise .87 olduğu bulunmuştur. 19-23 yaş aralığındaki katılımcıları içeren grup için ölçeğin Cronbach alfa kat sayıları da incelenmiş, sınırlayıcı babalık yaklaşımı alt ölçeği iç tutarlılığı .89, değerlendirici babalık yaklaşımı alt ölçeği iç tutarlılığı .88, odaklanmamış babalık yaklaşımı alt ölçeği iç tutarlılığı .91, aşırı izin verici babalık yaklaşımı alt ölçeği iç tutarlılığı .79 olarak bulunmuştur. Baba formu için toplam ölçek iç tutarlılığının geç ergenlik yaş grubu için ise .87 olduğu bulunmuştur.

Geçerlik Bulguları. EKYABYÖ baba formunun ölçüt geçerliğini test etmek amacıyla yapılan korelasyon analizi sonuçları incelendiğinde, sınırlayıcı babalık yaklaşımı ile anne baba koalisyonu ve anne ile babadan algılanan psikolojik kontrol arasında ($r=.18$ ile $r=.32$ arasında değişen) pozitif yönde $p<.01$ düzeyinde anlamlı ilişkiler

olduğu görülmektedir. Değerlendirici babalık yaklaşımı ile anne baba koalisyon puanları arasında ($r = .15, p < .01$); odaklanmamış babalık yaklaşımı ile anne baba koalisyon puanları arasında ($r = .13, p < .01$) ise pozitif yönde anlamlı ilişkiler olduğu görülürken, aşırı izin verici annelik yaklaşımı ile anlamlı ilişki olmadığı görülmektedir (bkz. Tablo 6).

Tablo 6

EKYABYÖ *Baba Formu Alt Boyutları ve İlişkili Değişkenler arasındaki Korelasyon Değerleri*

	1	2	3	4	5	6	7
1.Sınırlayıcı babalık yaklaşımı	-						
2.Değerlendirici babalık yaklaşımı	.51**	-					
3.Odaklanmamış babalık yaklaşımı	.48**	.56**	-				
4.Aşırı izin verici babalık yaklaşımı	.13**	.18**	.20*	-			
5.Parç-annebaba-koalisyonu	.32**	.15**	.13**	.01	-		
6.Psikolojik kontrol anne	.18**	.04	.07	.08	.39**	-	
7.Psikolojik kontrol baba	.30**	.05	.08	.08	.37**	.47**	-

** $p < .01$, * $p < .05$

Doğrulamalı Faktör Analizi. Açımlayıcı faktör analizi sonucunda (bkz. Tablo 5) elde edilen dört faktörlü yapının ne derece destekleneceğinin incelenmesi amacıyla doğrulamalı faktör analizi yapılmıştır. Modifikasyon yapılmaksızın, test edilen ilk modele ilişkin DFA sonuçları, yirmi maddenin her birinin kendi faktörlerine anlamlı olarak yüklendiğini ($p < .001$), ancak dört faktörlü modelin veriye uyumunun kabul edilebilir düzeyde olmadığını göstermektedir [$\chi^2 (df = 164, N = 1122) = 1236.73, p < .001, \chi^2 /sd = 7.54, GFI = .89, AGFI = .86, NFI = .88, CFI = .89, RMSEA = .08$]. Modifikasyon önerileri doğrultusunda, ilk olarak aynı faktör altında yer alan 21. ve 22. maddelerin hata varyansları ilişkilendirilmiştir. Eklenen ilişki, modeli anlamlı olarak daha iyi hale getirmiştir. İkinci model (1 hatanın ilişkilendirildiği), diğer modelden anlamlı olarak veri ile daha uyumlu bulunmuş ve modelin daha iyi uyum değerlerine ulaştığı, ancak hâlâ kabul edilebilir düzeyde olmadığı görülmüştür [$\chi^2 (df = 163, N = 1122) = 1088.35, p < .001, \chi^2 /sd = 6.68, GFI = .90, AGFI = .88, NFI = .90, CFI = .91, RMSEA = .07$]. Sonrasında, modifikasyon önerileri doğrultusunda, aynı faktör altında yer alan 10. ve 12. maddelerin hata varyansları ilişkilendirilmiştir. Üçüncü modelin veriye uyumunun χ^2/df dışındaki tüm değerler açısından iyi uyum indekslerine sahip olduğu görülmektedir [$\chi^2 (df = 162, N = 1122) = 949.37, p < .001, \chi^2 /sd = 5.86, GFI = .92, AGFI = .90, NFI = .91, CFI = .92, RMSEA = .07$]. Modifikasyon önerileri doğrultusunda, aynı faktör altında yer alan 10. ve 11. maddelerin hata varyansları da ilişkilendirilmiştir. [$\chi^2 (df = 161, N = 1122) = 838.33, p < .001, \chi^2 /sd = 5.21, GFI = .93, AGFI = .91, NFI = .92, CFI = .93, RMSEA = .06$]. Modelin daha iyi uyum değerlerine ulaştığı, ancak hâlâ kabul edilebilir düzeyde olmadığı görülmüştür. Son olarak model modifikasyon önerileri doğrultusunda aynı faktör altında yer alan 11. ve 12. maddelerin hata varyansları da ilişkilendirilmiştir. [$\chi^2 (df = 160, N = 1122) = 712.25, p < .001, \chi^2 /sd = 4.45, GFI = .94, AGFI = .92, NFI = .93, CFI = .94, RMSEA = .06$]. Beş modelin birbiri ile karşılaştırıldığı Ki-kare fark testleri (Tabachnick ve Fidell, 2014) ile modeller arasındaki farkların $p < .01$ düzeyinde anlamlı olduğu ve en son modelin (4 hatanın ilişkilendirildiği), diğer modellerden anlamlı olarak veri ile daha uyumlu olduğu ve modelin daha iyi uyum değerlerine ulaştığı görülmüştür. Tablo 7'de, tüm modellerin indeks değerleri karşılaştırmalı olarak verilmektedir.

Tablo 7

ABYÖ- *Baba Formu Doğrulamalı Faktör Analizi Uyum İndeksi Değerleri*

	χ^2/df	GFI	AGFI	NFI	CFI	RMSEA	AIC
Son Model (4 hata ilişkilendirmesi)	4.45	.94	.92	.93	.94	.06	812.25
Model 4. (3 hata ilişkilendirmesi)	5.21	.93	.91	.92	.93	.06	936.33
Model 3. (2 hata ilişkilendirmesi)	5.86	.92	.90	.91	.92	.07	1045.37
Model 2. (1 hata ilişkilendirmesi)	6.68	.90	.88	.90	.91	.07	1182.35
Model 1. (hata ilişkilendirmesiz)	7.54	.89	.86	.88	.89	.08	1328.73

Tartışma

Ülkemizde birçok anne baba tutum ölçeği (örn. Küçükturan, 2005; Yılmaz, 2000) kullanılmasına karşın, ekran ya da internet kullanımına yönelik herhangi bir ölçme aracına rastlanmamış oluşu, Van den Bulck ve Van den Bergh (2000) tarafından geliştirilen ölçeğin ülkemizde geçerlik güvenirlik ve uyarlama çalışmasının yapılması ihtiyacını doğurmuştur. Orijinal çalışmada televizyon, kitap okuma ve bilgisayar kullanımına ilişkin sınırlayıcı, değerlendirici ve odaklanmamış olmak üzere üç alt boyuttan oluşan anne ve baba formu yer almaktadır. Mevcut çalışmada ise bilgisayar, internet, tablet, akıllı telefon, oyun konsollarını da içeren ekran kullanımına yönelik ölçüm alınması amaçlanmıştır. Batıda anne babalar çocuklarını daha özgür bırakan, bireyselci bir yaklaşım benimserken, Çin gibi doğu ve toplulukçu kültürlerde ise kurallar koyup, müdahale ve yönlendirmenin yapıldığı anne babalık daha yaygın ve belirgindir. Ülkemizde son yirmi yılda ise anne babalık yaklaşımları otoriter olmak, kural ve sınır koymaktan, aşırı izin vericiliğe doğru evrilme noktasındadır (Başbuğ, Cesur ve Durak-Batıgün, 2017). Dolayısıyla, sınırlayıcı, değerlendirici ve odaklanmamış anne ve babalık alt boyutlarını içeren ölçeğe yasaklayıcı ve aşırı izin vericiliğe ilişkin maddeler de eklenerek kültürümüze uyarlama çalışması yapılmıştır. Van den Bulck ve Van den Bergh'in (2000) çalışmasındaki ölçekte hem anne hem de baba formu 12 madde ve üç alt boyuttan oluşurken, mevcut çalışmada her iki form dört alt boyut ve anne formu 19, baba formu 20 maddeden oluşmaktadır.

Anne yaklaşımları formu alt boyutları arasındaki ilişkiler incelendiğinde, sınırlayıcı annelik yaklaşımı ile değerlendirici ve odaklanmamış annelik yaklaşımları arasında pozitif yönde ilişkiler olduğu; aşırı izin verici annelik yaklaşımı ile ise yalnızca odaklanmamış annelik yaklaşımı arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler olduğu bulunmuştur. Ölçüt geçerliği açısından korelasyonlar incelendiğinde, sınırlayıcı ve değerlendirici annelik yaklaşımı ile anne babanın ergene karşı kurduğu koalisyon arasında pozitif yönde ve anlamlı ilişkiler olduğu görülürken, algılanan psikolojik kontrol anne ve baba değişkenleri ile dört annelik yaklaşımı arasından yalnızca sınırlayıcı annelik yaklaşımı arasında anlamlı ve pozitif yönde ilişki olduğu ortaya konulmuştur. Odaklanmamış annelik yaklaşımı ile psikolojik kontrol baba arasında da pozitif yönde ve anlamlı ilişki olduğu görülmektedir.

Babalık yaklaşımları alt boyutları arasındaki ilişkiler incelendiğinde ise tüm alt boyutların birbiri ile pozitif yönde ilişkili olduğu görülmektedir. Ölçüt geçerliği açısından incelendiğinde ise sınırlayıcı babalık yaklaşımı, değerlendirici babalık yaklaşımı ve odaklanmamış babalık yaklaşımı olmak üzere üç yaklaşım ile anne babanın ergene karşı kurduğu koalisyon arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler olduğu; diğer taraftan, aşırı izin verici babalık yaklaşımı ile hiçbir değişken arasında anlamlı ilişki olmadığı görülmektedir. Ayrıca ergenin anne ve babadan algıladığı psikolojik kontrol ile dört babalık yaklaşımı arasından yalnızca sınırlayıcı babalık yaklaşımı arasında anlamlı ve pozitif yönde ilişki olduğu bulunmuştur.

Hem anne hem de baba formları alt ölçeklerinin güvenirliğinin incelenmesi amacıyla her yaş grubu için iç tutarlılık katsayıları incelenmiştir. Aşırı izin verici annelik ve babalık yaklaşımları alt ölçekleri dışındaki alt ölçeklerin güvenirlik katsayılarının her yaş grubu için .70'in üzerinde olduğu görülmüştür. Psikometrik özellik açısından, Cronbach alfa iç tutarlılık kat sayısı .70'in altında olan aşırı izin verici annelik ve babalık yaklaşımları alt boyutları uyarlama sırasında ölçek formlarına eklenen alt boyutlardır. "asla, pek az, bazen, sıklıkla" şeklinde puanlanan ölçeğin "aşırı izin vericilik" alt boyutunu içeren (örn., *Annem/Babam bilgisayar başında ne kadar vakit geçirdiğimle ilgilenmez. Annem hangi internet sitelerine girdiğime karışmaz.*) maddelerin olumsuz ifadeler olması puanlama sırasında maddelerin doğru şekilde anlaşılabilmesi konusunda karışıklığa yol açmış olabilir. Dolayısıyla bu alt boyut açısından ölçeğin sınırlılıkları dikkate alınmalıdır. Bu alt boyutun hem anne hem de baba formunun farklı örneklem gruplarında da incelenmesine gereksinim olduğu düşünülmektedir.

Ek olarak, hem anne [χ^2 ($df = 145, N = 1122$) = 624.93, $p < .001$, $\chi^2 /sd = 4.31$, $GFI = .94$, $AGFI = .93$, $NFI = .92$, $CFI = .94$, $RMSEA = .05$], hem de baba formunun [χ^2 ($df = 160, N = 1122$) = 712.25, $p < .001$, $\chi^2 /sd = 4.45$, $GFI = .94$, $AGFI = .92$, $NFI = .93$, $CFI = .94$, $RMSEA = .06$] doğrulayıcı faktör analizi sonucundaki uyum indekslerinin iyi düzeyde olduğu bulunmuştur. Sonuç olarak ekran kullanımına yönelik anne ve babalık yaklaşımları ölçeklerinin psikometrik özelliklerinin ülkemizde kullanılması açısından yeterli olduğu görülmektedir. Ancak bu ölçeklerin farklı örneklerde ve çeşitli araştırma soruları doğrultusunda uygulanmasının ölçekle ilgili daha kapsamlı sonuçlara ulaşılmasını sağlayabileceği düşünülmektedir.

Günümüzde, anne babaların çocuk ve ergenlerin sınırsızca ekran başında olmalarına izin verdikleri ya da kurallar, sınırlar ya da yasaklarla onları engelledikleri gözlenmektedir. Diğer taraftan, değerlendirici anne babalık yaklaşımı ebeveynin oyun hakkında sorular sorması, yorumlar yapması ve oyun davranışı sırasında etkileşim halinde olmayı; odaklanmamış anne babalık yaklaşımları ise çocuk oyun oynarken aynı ortamda olup çocuğu izlemek anlamına gelmektedir. Araştırma bulguları incelendiğinde, hem anne hem de baba formunda sınırlayıcı ebeveynlik yaklaşımı ile korelasyonlar anlamlı ve beklenen yöndedir. Ancak değerlendirici ve odaklanmamış anne ve babalık yaklaşımlarına ilişkin sonuçlar beklenilenin aksine anlamlı değildir. Bu durumun henüz ülkemizde bu ebeveynlik yaklaşımlarının olmaması ya da belirgin olmayışı ile ilişkili olabileceği düşünülmektedir. Destekler şeklinde, Neumann (2018) ebeveynlerin, özellikle küçük çocukların tabletlerle etkileşimlerini desteklemede önemli

bir rol oynadığını ifade ederek, ebeveynler ve çocukların etkileşimlerini inceledikleri araştırma sonucunda, küçük çocukların ebeveynler tarafından daha fazla etkileşime ve desteğe ihtiyaç duyduğunu ortaya koymuştur. Ek olarak, birlikte ekran kullanım etkinlikleri sırasında hangi yaklaşımların kullanılması gerektiği konusunda ebeveynlere rehberlik etmenin, çocukların sağlıklı gelişimini destekleme potansiyeline sahip olduğu da ortaya konulmuştur. Ülkemiz özelinde değerlendirici ve odaklanmamış ebeveynlik yaklaşımları ile ilişkili daha fazla araştırmaya ve bu doğrultuda geliştirilecek müdahale programlarına gereksinim olduğu düşünülmektedir.

Farklı bir bakış açısıyla, Videon (2005) çoğu aile içerisinde, anne ve babaların farklı rolleri üstlenmeleri nedeniyle çocuk gelişimiyle ilgili farklı alanları önemli şekilde etkileyebileceklerini ifade etmiştir. Örneğin, anneler çocuk yetiştirme, ebeveyn-çocuk iletişimi ve duygusal bakım vermek konusunda daha etkinken, babaların ise daha aktif bir şekilde oyunlarda yer aldığı ya da çoğunlukla öğütler verdiklerini ifade etmiştir.

Anne ve babaların kendi ekran kullanımlarına ilişkin farkındalığı ve çocuklarının ekran kullanımı konusundaki davranışlarını izliyor olmaları da sürecin sağlıklı şekilde kontrolü için son derece gereklidir. Aksi halde, anne babalar akıllı telefonların kontrolünderken kurdukları cümleler ya da koydukları kuralların etkisiz olması kaçınılmazdır. Son dönemlerdeki çoğu modern babanın duygusal yaşamlarında ve babalık rollerine ilişkin sorunların farkında olmadıkları ya da inkar ettikleri, dolayısıyla sorunlardan uzaklaşmayı seçerek eşlerini durumla baş etmekte yalnız bıraktıkları bilinmektedir (Lynn ve Johnson, 2018, s.180). Diğer taraftan mevcut çalışmada babanın ebeveynlik kontrolü açısından en az anne kadar, hatta davranışsal kontrol açısından anneden daha etkin şekilde rolünün olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla, aile içerisinde uzun saatler ekran kullanım sorunlarına ilişkin çözüm üretilmesinde ve sürecin yönetilmesinde babaların etkin şekilde rol alması; diğer bir deyişle "babalık rolü" nü üstlenmeleri gerekliliğini kavramalarının son derece önemli olduğu düşünülmektedir.

Kaynaklar

- Altınay, D. (2013). *Çocuk Psikodraması*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Barker J. C. ve Hunt G. (2004). Representations of family: A review of the alcohol and drug literature. *Int J Drug Policy*, 15, 347-356.
- Barber, B. K. (1996). Parental psychological control: Revisiting a neglected construct. *Child Development*, 67, 3296- 3319.
- Barber, B. K. ve Buehler, C. (1996). Family cohesion and enmeshment: Different constructs, different effects. *Journal of Marriage and the Family*, 433-441.
- Barber, B. K., Olsen, J. A., Hunter, S. B., Mcneely, J. M. ve Bose, K. (2007). Refining the measurement of parental control integrating input from adolescents. *Society for Research in Child Development Conference*, Mart, Boston, Massachusetts, USA.
- Barber, B., Olsen, J. ve Shagle, S. (1994). Associations between parental psychological and behavioral control and youth internalizing and externalizing behaviors. *Child Development*, 65, 1120-1136.
- Barber, B. K., Stolz, H. E., Olsen, J. A. ve Maughan, S. L. (2005). Parental support, psychological control, and behavioral control: Assessing relevance across time, method, and culture. *Monographs of the Society for Research in Child Development*, 70, 1-151.
- Başbuğ, S., Cesur, G. ve Durak-Batıgün, A. (2017). Algılanan ebeveynlik biçimi ve yetişkin ayrılma anksiyetesi: kişilerarası bilişsel çarpıtmaların aracı rolü. *Türk Psikiyatri Derg*, 28, 255-67.
- Baykan, N. (2014). Anne-baba tutumları ile internet bağımlılık düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesi - Sultanbeyli ilçesi örneği- (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Yeditepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Bybee, C. R., Robinson, D. ve Turow, J. (1982). Determinants of parental guidance of children's television viewing for a special subgroup: Mass media scholars. *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 26(3), 697-710.
- Emery, R. E., Waldron, M., Kitzmann, K. M. ve Aaron, J. (1999). Delinquent behavior, future divorce or nonmarital childbearing, and externalizing behavior among offspring: A 14-year prospective study. *J Fam Psychol*, 13, 568-79.
- Eni, B. (2017). Lise öğrencilerinin dijital oyun bağımlılığı ve algıladıkları ebeveyn tutumlarının değerlendirilmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Haliç Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Eryüksel, G. N. (1996). Ana-baba ve ergen ilişkilerinin problem çözme iletişim becerileri, bilişsel çarpıtmalar ve aile yapısı açısından incelenmesi (Yayınlanmamış doktora tezi). Ege Üniversitesi, İzmir.
- Eryüksel, G. N. ve Akın, E. (2003). Depresyonu olan ergenler ile ana-babalarının aile ilişkilerinin ve bilişsel çarpıtmalarının incelenmesi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 18(51), 59-73.
- Gafoor, A. K. ve Umer Farooque, T. K. (2006). Comparison of high and low efficient schools in terms of school, pupil and home related variables. *Journal of Indian Education*, 33(2), 89-105.

- Kaya, A., Bozaslan, H. ve Genç, G. (2012). Üniversite öğrencilerinin anne-baba tutumlarının problem çözme becerilerine, sosyal kaygı düzeylerine ve akademik başarılarına etkisi. *Dicle University Journal of Ziya Gökalp Education Faculty*, 18, 208-225.
- Ko, C. H., Yen, J. Y., Yen, C. F., Chen, C. S., Weng, C. C. ve Chen, C. C. (2008). The association between internet addiction and problematic alcohol use in adolescents: The problem behavior model. *Cyberpsychol Behav*, 11, 571-576.
- Küçükturan, G. (2005). Anne Baba Tutum Ölçeği. *Eurasian Journal of Educational Research (EJER)*, 19, 238-250.
- Leung, L. ve Lee, S. N. (2011). The influences of information literacy, internet addiction and parenting styles on internet risks. *New Media Soc.* 8, 1-21.
- Li, X., Li, D. ve Newman, J. (2013). Parental behavioral and psychological control and problematic Internet use among Chinese adolescents: The mediating role of self-control. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 16(6), 442-447.
- Lynn, G. T. ve Johnson, C. J. (2018). *Ekran Bağımlılığı*. İstanbul: Destek Yayınları.
- Miller P. ve Plant M. (2010). Parental guidance about drinking: Relationship with teenage psychoactive substance use. *J Adolesc*, 33, 55-68.
- Neumann, M. M. (2018). Parent scaffolding of young children's use of touch screen tablets. *Early Child Development and Care*, 188(12), 1654-1664.
- Özgür, H. (2016). The relationship between Internet parenting styles and Internet usage of children and adolescents. *Computers in Human Behavior*, 60, 411-424.
- Patterson, G. R. ve Stouthamer-loeber M. (1984). The correlation of family management practices and delinquency. *Child Dev.*, 55, 1299-307.
- Pettit, G. S., Laird, R. D., Dodge, K. A., Bates, J. E. ve Criss, M. M. (2001). Antecedents and behavior-problem outcomes of parental monitoring and psychological control in early adolescence. *Child development*, 72(2), 583-598.
- Robin, A. L., Koepke, T. ve Moye, A. (1990). Multidimensional assessment of parent-adolescent relations. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 2(4), 451-459.
- Sayıl, M. ve Kindap, Y. (2010). Ergenin anne-babadan algıladığı psikolojik kontrol: Psikolojik kontrol ölçeğinin geçerlik ve güvenilirliği. *Türk Psikoloji Yazıları*, 13(25), 62-75.
- Schaefer, E. W. (1965). Children's reports of parental behavior: An inventory. *Child Development*, 36, 413-424.
- Shek, D. T. L. (2007). A longitudinal study of perceived differences in parental control and parent-child relational qualities in Chinese adolescents in Hong Kong. *Journal of Adolescent Research*, 22(2), 156-188.
- Stewart, S. M., Bond, M. H., Abdullah, A. S. M. ve Ma, S. (2000). Gender, parenting and adolescent functioning in Bangladesh. *Merrill Palmer Quarterly*, 46, 540-64.
- Stewart, S. M., Bond, M. H., Zaman, R. M., McBride-Chang, C., Rao, N. ve Fielding, R. (1999). Functional parenting in Pakistan. *International Journal of Behavioral Development*, 23, 747-770.
- Stewart, S. M., Rao, N., Bond, M. H., Fielding, R., McBrideChang, C. ve Kennard, B. D. (1998). Chinese dimensions of parenting: Broadening western predictors and outcomes. *International Journal of Psychology*, 33, 345-358.
- Smilkstein, G. (1978). The family APGAR: A proposal for a family function test and its use by physicians. *J fam pract*, 6(6), 1231-9.
- Sönmez, Ş. (2011). Ergenliğe geçişte annenin davranışsal ve psikolojik kontrolünün anne-ergen ilişkisine ve ergenin bir yıl sonraki uyumuna etkisi (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Tabachnick, B. G. ve Fidell, L. S. (2014). *Using multivariate statistics (Sixth Edition)*. U. S.: Pearson Education Limited.
- Wu, C. S. T., Wong, H. T., Yu, K. F., Fok, K. W., Yeung, S. M., Lam, C. H. ve Liu, K. M. (2016). Parenting approaches, family functionality, and internet addiction among Hong Kong adolescents. *BMC pediatrics*, 16(1), 130.
- Vandermaas-Peeler, M. Way, E. ve Umpleby, J. (2003). Parental guidance in a cooking activity with preschoolers. *J Appl Dev Psychol.* (24), 75-89.
- Van den Bulck J. ve Van den Bergh B. (2000). The influence of perceived parental guidance patterns on children's media use: Gender differences and media displacement. *J. Broadcast Electron Media*, 44, 329-348.
- Videon, T. M. (2005). Parent-child relations and children's psychological well-being: Do dads matter?. *Journal of family issues*, 26(1), 55-78.
- Yen, J. Y., Yen, C. F., Chen, C. C., Chen, S. H. ve Ko, C. H. (2007). Family factors of internet addiction and substance use experience in Taiwanese adolescents. *CyberPsychology & Behavior*, 10(3), 323-329.
- Yılmaz, A. (2000). Anne-baba tutum ölçeğinin güvenilirlik ve geçerlilik çalışması. *Çocuk Ruh Sağlığı Dergisi*, 7(3), 160-172.

ADAPTATION STUDY OF THE SCALE OF PARENTING APPROACHES TO SCREEN USE TO THE SAMPLE OF TURKEY

Sezin Andiç, Ayşegül Durak Batgün

ABSTRACT

Nowadays, when screen use is widespread among children and adolescents, mothers and fathers need more accurate information to understand their children's behaviors, support them and increase their functionality. Because of the limitations of measurement tools, there are limited number of studies examining parents' approaches to screen use in the Turkish sample. In this study, it is aimed to adapt the scale developed by Van den Bulk and Van den Bergh (2000) to our culture, and to conduct validity and reliability studies. The study consists of two stages. The sample of the first study consisted of 443 secondary school, high school and university students. While 284 (64.1%) of the sample were female and 157 (35.4%) were male, 2 (0.5%) participants did not specify their gender. The mean age of the sample was 17.59 (SD=3.07). The sample of the second study consists of 1122 secondary school, high school and university students. This sample includes 630 (56.1%) women and 492 (43.9%) participants. The mean age of the sample was 16.22 (SD=3.02). Demographic Information Form, Parenting Approaches to Screen Usage Scale, Parent and Adolescent Relationship Inventory (ParQ) and Psychological Control Scale were used for data collection. Exploratory factor analyzes, correlation analyzes and confirmatory factor analyzes were performed in order to determine the factor structure of the Scale of Mother and Fatherhood Approaches to Screen Use. As a result of the analysis, it was found that the 19-item mother form of the scale included a 4-factor structure and explained 54.42% of the total variance. It was revealed that the 20-item father form also contained a 4-factor structure and explained 66.83% of the total variance. The Cronbach's alpha coefficient was found to be .85 for the mother form and .90 for the father form. To result, it has been shown that the Scale of Mother and Fatherhood Approaches to Screen Use has valid psychometric properties for the sample of our country. Moreover, it was revealed that there are significant relationships between parenting approaches and both parental coalition and perceived psychological control from mother and father.

Keywords: Parenting approaches, screen use, validity, reliability, psychological control.

EK 1. EKLAN KULLANIMINA YÖNELİK ANNE VE BABALIK YAKLAŞIMLARI ÖLÇEĞİ ANNE FORMU**(11-17 yaş aralığındaki örneklem için)****EYÖ-A**

Aşağıda yer alan maddelerdeki oyunlar ile bilgisayar, akıllı telefon, Playstation, Xbox v.b. ile internette çevrimiçi ya da çevrimdışı olarak oynadığımız oyunlar ifade edilmektedir. Sizden istenilen bu ifadeleri okuduktan sonra kendinizi değerlendirirken ve sizin için en uygun seçeneğin altına çarpı (X) işareti koymanızdır. Her sorunun karşısında bulunan: (1) Asla/Hiçbir zaman (2) Pek az (3) Bazen (4) Sıklıkla anlamına gelmektedir. Lütfen her ifadeye mutlaka TEK yanıt veriniz ve kesinlikle BOŞ bırakmayınız.

		Asla	Pek az	Bazen	Sıklıkla
1	Annem bazı internet/bilgisayar oyunlarını oynamamı yasaklar (Her şeyi oynamama izin verilmez).				
2	Annem bilgisayar oyunu oynayabileceğim süreleri sınırlandırır (İstediğim kadar oynayamam).				
3	Bilgisayarda ne zaman oynayabileceğime annem karar verir.				
4	Hangi bilgisayar oyununu oynayabileceğime annem önceden karar verir.				
5	Ben annemin uygun olmadığını düşündüğü bir bilgisayar oyununu oynarken annem bilgisayarı elimden alır ya da kapatır.				
6	Bilgisayar oyununda kötü bir şey yapan biri olduğunda annem bana bunu söyler.				
7	Bilgisayar oyununda iyi bir şey yapan biri olduğunda annem bana bunu söyler.				
8	Annem bilgisayar oyunlarındaki insanların bazı şeyleri neden yaptıklarını bana açıklar.				
9	Annem bilgisayar oyunlarındaki karakterlerin gerçek olmadığını, uydurma olduklarını söyler.				
10	Annem benimle birlikte bilgisayar oyunu oynar.				
11	Annem bunu yapmak onun açısından önemli olduğu için benimle birlikte bilgisayar oyunu oynar.				
12	Annem ben istediğim için benimle birlikte bilgisayar oyunu oynar.				
13	Annem ben bilgisayar oyununu oynarken benimle oyun hakkında konuşur.				
14	Annem bilgisayar oyunu oynadıktan hemen sonra benimle oyun hakkında konuşur.				
15	Annem oynamak üzere olduğum bir bilgisayar oyunu hakkında benimle konuşur.				
16	Annem bazı bilgisayar oyunları oynamam hakkında beni teşvik eder/cesaretlendirir.				
17	Annem bilgisayar başında ne kadar vakit geçirdiğimle ilgilenmez.				
18	Annem ödül olarak uzun saatler bilgisayarda vakit geçirmeme izin verir.				
19	Arkadaşlarımlayken saatlerce bilgisayarda vakit geçirmemize annem hiç karışmaz.				
20	Annem ödevlerim için bile bilgisayar kullanmama/internete girmeme izin vermez.				
21	Annemi kızdırdığımda, annem bilgisayarına el koyarak beni cezalandırır.				
22	Annem beni cezalandırmak için bilgisayarın/ internetin giriş şifresini değiştirir.				
23	Annem hangi internet sitelerine girdiğime karışmaz.				
24	Annem okul döneminde olmadığımız zamanlarda bile (örneğin, yaz tatili) internete girmeme/bilgisayar açmama izin vermez.				

EK 2. EKCRAN KULLANIMINA YÖNELİK ANNE VE BABALIK YAKLAŞIMLARI ÖLÇEĞİ BABA FORMU**(11-17 yaş aralığındaki örneklem için)****EYÖ-B**

Aşağıda yer alan maddelerdeki oyunlar ile bilgisayar, akıllı telefon, Playstation, Xbox v.b. ile internette çevrimiçi ya da çevrimdışı olarak oynadığınız oyunlar ifade edilmektedir. Sizden istenilen bu ifadeleri okuduktan sonra kendinizi değerlendirmeniz ve sizin için en uygun seçeneğin altına çarpı (X) işareti koymanızdır. Her sorunun karşısında bulunan: (1) Asla/Hiçbir zaman (2) Pek az (3) Bazen (4) Sıklıkla anlamına gelmektedir. Lütfen her ifadeye mutlaka **TEK** yanıt veriniz ve kesinlikle BOŞ bırakmayınız.

		Asla	Pek az	Bazen	Sıklıkla
1	Babam bazı bilgisayar oyunlarını oynamamı yasaklar (Her şeyi oynamama izin verilmez).				
2	Babam bilgisayar oyunu oynayabileceğim süreleri sınırlandırır (İstediğim kadar oynayamam).				
3	Bilgisayarda ne zaman oynayabileceğime babam karar verir.				
4	Hangi bilgisayar oyununu oynayabileceğime babam önceden karar verir.				
5	Ben babamın uygun olmadığını düşündüğü bir bilgisayar oyununu oynarken, babam bilgisayarı elimden alır ya da kapatır.				
6	Bilgisayar oyununda kötü bir şey yapan biri olduğunda babam bana bunu söyler.				
7	Bilgisayar oyununda iyi bir şey yapan biri olduğunda babam bana bunu söyler.				
8	Babam bilgisayar oyunlarındaki insanların bazı şeyleri neden yaptıklarını bana açıklar.				
9	Babam bilgisayar oyunlarındaki karakterlerin gerçek olmadığını, uydurma olduklarını söyler.				
10	Babam benimle birlikte bilgisayar oyunu oynar.				
11	Babam bunu yapmak onun açısından önemli olduğu için benimle birlikte bilgisayar oyunu oynar.				
12	Babam ben istediğim için benimle birlikte bilgisayar oyunu oynar.				
13	Babam ben bilgisayar oyununu oynarken benimle oyun hakkında konuşur.				
14	Babam bilgisayar oyunu oynadıktan hemen sonra benimle oyun hakkında konuşur.				
15	Babam oynamak üzere olduğum bir bilgisayar oyunu hakkında benimle konuşur.				
16	Babam bazı bilgisayar oyunları oynamam hakkında beni teşvik eder/cesaretlendirir.				
17	Babam bilgisayar başında ne kadar vakit geçirdiğimle ilgilenmez.				
18	Babam ödül olarak uzun saatler bilgisayarda vakit geçirmeme izin verir.				
19	Arkadaşlarımlayken saatlerce bilgisayarda vakit geçirmemize babam hiç karışmaz.				
20	Babam ödevlerim için bile bilgisayar kullanmama/internete girmeme izin vermez.				
21	Babamı kızdırdığımda, babam bilgisayarımı el koyarak beni cezalandırır.				
22	Babam beni cezalandırmak için bilgisayarın/ internetin giriş şifresini değiştirir.				
23	Babam hangi internet sitelerine girdiğime karışmaz.				
24	Babam okul döneminde olmadığımız zamanlarda bile (örneğin, yaz tatili) internete girmeme/bilgisayar açmama izin vermez.				

EK 3. EKİRAN KULLANIMINA YÖNELİK ANNE VE BABALIK YAKLAŞIMLARI ÖLÇEĞİ ANNE FORMU (18-23 yaş aralığındaki örnekleme için)

EYÖ-A

Aşağıda yer alan maddelerdeki oyunlar ile bilgisayar, akıllı telefon, Playstation, Xbox v.b. ile internette çevrimiçi ya da çevrimdışı olarak oynadığınız oyunlar ifade edilmektedir. Sizden istenilen bu ifadeleri okuduktan sonra kendinizi değerlendirmeniz ve sizin için en uygun seçeneğın altına çarpı (X) işareti koymanızdır. Her sorunun karşısında bulunan: (1) Asla/Hiçbir zaman (2) Pek az (3) Bazen (4) Sıklıkla anlamına gelmektedir. Lütfen her ifadeye mutlaka **TEK** yanıt veriniz ve kesinlikle BOŞ bırakmayınız.

		Asla	Pek az	Bazen	Sıklıkla
1	Annem bazı internet/bilgisayar oyunlarını oynamamı yasaklar/yasakladı (Her şeyi oynamama izin verilmez/verilmezdi).				
2	Annem bilgisayar oyunu oynayabileceğim süreleri sınırlandırır/dı (İstediğim kadar oynamam/oynayamazdım).				
3	Bilgisayarda ne zaman oynayabileceğime annem karar verir/di.				
4	Hangi bilgisayar oyununu oynayabileceğime annem önceden karar verir/di.				
5	Ben annemin uygun olmadığını düşündüğü bir bilgisayar oyununu oynarken annem bilgisayarı elimden alır/dı ya da kapatır/di.				
6	Bilgisayar oyununda kötü bir şey yapan biri olduğunda annem bana bunu söyler/di.				
7	Bilgisayar oyununda iyi bir şey yapan biri olduğunda annem bana bunu söyler/di.				
8	Annem bilgisayar oyunlarındaki insanların bazı şeyleri neden yaptıklarını bana açıklar/dı.				
9	Annem bilgisayar oyunlarındaki karakterlerin gerçek olmadığını, uydurma olduklarını söyler/di.				
10	Annem benimle birlikte bilgisayar oyunu oynar/dı.				
11	Annem bunu yapmak onun açısından önemli olduğu için benimle birlikte bilgisayar oyunu oynar/dı.				
12	Annem ben istediğim için benimle birlikte bilgisayar oyunu oynar/dı.				
13	Annem ben bilgisayar oyununu oynarken benimle oyun hakkında konuşur/du.				
14	Annem bilgisayar oyunu oynadıktan hemen sonra benimle oyun hakkında konuşur/du.				
15	Annem oynamak üzere olduğum bir bilgisayar oyunu hakkında benimle konuşur/du.				
16	Annem bazı bilgisayar oyunları oynamam hakkında beni teşvik eder/di (cesaretlendirir/di).				
17	Annem bilgisayar başında ne kadar vakit geçirdiğimle ilgilenmez/di.				
18	Annem ödül olarak uzun saatler bilgisayarda vakit geçirmeme izin verir/di.				
19	Arkadaşlarımlayken saatlerce bilgisayarda vakit geçirmemize annem hiç karışmaz/dı.				
20	Annem ödevlerim için bile bilgisayar kullanmama/internete girmeme izin vermez/di.				
21	Annemi kızdırdığımda, annem bilgisayarına el koyarak beni cezalandırır/dı.				
22	Annem beni cezalandırmak için bilgisayarın/ internetin giriş şifresini değiştirir/di.				
23	Annem hangi internet sitelerine girdiğime karışmaz/di.				
24	Annem okul döneminde olmadığımız zamanlarda bile (örneğin, yaz tatili) internete girmeme/bilgisayar açmama izin vermez/di.				

EK 4. EKCRAN KULLANIMINA YÖNELİK ANNE VE BABALIK YAKLAŞIMLARI ÖLÇEĞİ BABA FORMU (18-23 yaş aralığındaki örneklem için)

EYÖ-B

Aşağıda yer alan maddelerdeki oyunlar ile bilgisayar, akıllı telefon, Playstation, Xbox v.b. ile internette çevrimiçi ya da çevrimdışı olarak oynadığımız oyunlar ifade edilmektedir. Sizden istenilen bu ifadeleri okuduktan sonra kendinizi değerlendirmeniz ve sizin için en uygun seçeneğin altına çarpı (X) işareti koymanızdır. Her sorunun karşısında bulunan: (1) Asla/Hiçbir zaman (2) Pek az (3) Bazen (4) Sıklıkla anlamına gelmektedir. Lütfen her ifadeye mutlaka **TEK** yanıt veriniz ve kesinlikle BOŞ bırakmayınız.

		Asla	Pek az	Bazen	Sıklıkla
1	Babam bazı bilgisayar oyunlarını oynamama yasaklar/yasakları (Her şeyi oynamama izin verilmez/verilmezdi).				
2	Babam bilgisayar oyunu oynayabileceğim süreleri sınırlandırır/dır (İstediğim kadar oynayamam/oynayamazdım).				
3	Bilgisayarda ne zaman oynayabileceğime babam karar verir/di.				
4	Hangi bilgisayar oyununu oynayabileceğime babam önceden karar verir/di.				
5	Ben babamın uygun olmadığını düşündüğü bir bilgisayar oyununu oynarken, babam bilgisayarı elimden alır ya da kapatır/di.				
6	Bilgisayar oyununda kötü bir şey yapan biri olduğunda babam bana bunu söyler/di.				
7	Bilgisayar oyununda iyi bir şey yapan biri olduğunda babam bana bunu söyler/di.				
8	Babam bilgisayar oyunlarındaki insanların bazı şeyleri neden yaptıklarını bana açıklar/di.				
9	Babam bilgisayar oyunlarındaki karakterlerin gerçek olmadığını, uydurma olduklarını söyler/di.				
10	Babam benimle birlikte bilgisayar oyunu oynar/di.				
11	Babam bunu yapmak onun açısından önemli olduğu için benimle birlikte bilgisayar oyunu oynar/di.				
12	Babam ben istediğim için benimle birlikte bilgisayar oyunu oynar/di.				
13	Babam ben bilgisayar oyununu oynarken benimle oyun hakkında konuşur/du.				
14	Babam bilgisayar oyunu oynadıktan hemen sonra benimle oyun hakkında konuşur/du.				
15	Babam oynamak üzere olduğum bir bilgisayar oyunu hakkında benimle konuşur/du.				
16	Babam bazı bilgisayar oyunları oynamam hakkında beni teşvik eder/di (cesaretlendirir/di).				
17	Babam bilgisayar başında ne kadar vakit geçirdiğimle ilgilenmez/di.				
18	Babam ödül olarak uzun saatler bilgisayarda vakit geçirmeme izin verir/di.				
19	Arkadaşlarımlayken saatlerce bilgisayarda vakit geçirmemize babam hiç karışmaz/di.				
20	Babam ödevlerim için bile bilgisayar kullanmama/internete girmeme izin vermez/di.				
21	Babamı kızdırdığımda, babam bilgisayarımın el koyarak beni cezalandırır/di.				
22	Babam beni cezalandırmak için bilgisayarımın/ internetin giriş şifresini değiştirir/di.				
23	Babam hangi internet sitelerine girdiğime karışmaz/di.				
24	Babam okul döneminde olmadığımız zamanlarda bile (örneğin, yaz tatili) internete girmeme/bilgisayar açmama izin vermez/di.				